

Topiyeva Shaxnoza Abdurapiqovna

Qaynarova Maxsumaxon Djamoldinovna

Farg'ona tumani, 19-maktab tarix fani o'qituvchilari

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Vizantiya madaniyati va uning tarixiy o'tmishi haqida ma'lumotlar o'z aksini topgan. Vizantiyani shakllanish bosqichlarining rivojlanishi omillari haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Yevropa, Yaqin Sharq, "ikkinchi Rim", G'arbiy va Sharqiy Rim, qadimgi yunonlar, markazlashgan hukumat.*

Vizantiya tarixi 330 yilda, Rim imperatori Konstantin Rim imperiyasining poytaxtini Oltin Horn va Marmara dengizi sohilidagi qadimgi yunonlarning Vizantiya turar joyiga ko'chirgandan so'ng boshlanadi, keyinchalik Konstantinopol deb o'zgartirildi. Rossiyada bu shahar Tsar-Grad nomi bilan mashhur. O'zining kattaligi bo'yicha Konstantinopol (u "ikkinchi Rim" deb nomlangan) "birinchi" Rimdan ustun keldi, go'zalligi bilan unga raqobat qildi. Rim imperiyasi 395 yilda G'arbiy va Sharqiy qulagandan so'ng, ikkinchisi Vizantiya deb nomlandi. Vizantiya uchta qit'aning: Evropa, Afrika va Osiyo bilan tutashgan joyda joylashgan bo'lib, Sharq va G'arb o'rtasidagi aloqaga aylandi. Aholining ko'p millatli bo'lishi, yunon-rim va sharqona urf-odatlarining aralashishi jamoat hayotida, davlatchilikda, diniy va falsafiy muhitda va Vizantiya jamiyati san'atida iz qoldirdi. Vizantiya madaniyatini Evropa, Yaqin Sharq va Yaqin Sharq madaniyatlaridan ajratib turadigan eng muhim xususiyatlar quyidagilar:

- Lingvistik hamjamiyat (asosiy til yunon tili edi);
- Diniy jamoat (nasroniylik pravoslavlilik ko'rinishida);

Yunonlardan tashkil topgan etnik yadroning mavjudligi. Barqaror davlatchilik va markazlashgan hukumat (imperatorning cheksiz kuchiga ega bo'lgan avtokratik monarxiya - basileus)

• Cherkovning iqtisodiy va ma'muriy avarxiyasining yo'qligi (ya'ni mustaqillik): Rimdan farqli o'laroq, Vizantiya pravoslav cherkovi qirol hokimiyatiga bo'ysungan.

Vizantiya madaniyati tarixida uch bosqich mavjud:

- Ilk (IV - VII asr o'rtalari);
- O'rta (VII - IX asrlar);
- Kech (X - XV asrlar).

Yunon-Rim merosi Vizantiya madaniyatini shakllantirishda juda katta rol o'ynadi. Qadimgi an'ana va yangi xristian dunyoqarashi o'rtasidagi qarama-qarshilik Vizantiya imperiyasining madaniyatini shakllantirdi. Qadimgi dunyoning falsafiy, axloqiy, tabiiy fanlari, estetik qarashlariga qarshi kurash Vizantiya madaniyatining

butun tarixida namoyon bo'ldi. Ammo shu bilan birga xristianlik va ko'plab yunon-rim falsafiy ta'limotlarining doimiy sintezi mavjud edi. Vizantiya madaniyati bilan aloqada bo'lgan so'nggi qadimiy falsafa - sharqiy ta'limotlarni yunon falsafasi bilan birlashtirgan va dastlabki Vizantiya patristikalariga ta'sir ko'rsatgan ("cherkov otalari" asarlari) 3-6-asrlarning falsafiy va tasavvufiy yo'nalishi bo'lgan neoplatonizm edi. Yozuvlarda Kesariya rayoni, Natsianzusning Gregori va Nissaning Gregori, nutqlarda Jon Xrizostom O'rta asrlarda nasroniylik ilohiyotining poydevori qo'yilgan joyda, yangi xristianlik g'oyalarining neo-platonik falsafa bilan sezilarli darajada uyg'unlashuvi, yangi mafkuraviy tarkibga ega qadimiy ritorik shakllarning paradoksal aralashuvi mavjud. Ushbu madaniyatning rivojlanishining dastlabki bosqichida diniy munozaralarning eng muhim mavzulari Masihning tabiati va uning Uchbirlikdagi o'rni, inson mavjudligining ma'nosi, koinotdagi insonning o'rni va chegarasi haqidagi tortishuvlar edi. uning imkoniyatlari. Asosiy nasroniy dogmalar, xususan, Imon ramzi, Nikeya shahridagi I Ekumenik kengashida tasdiqlangan va Konstantinopoldagi II Ekumenik kengashida tasdiqlangan. Vizantiya madaniyatining o'ziga xos xususiyati shakllanishi edi yangi estetika, Xudo barcha go'zalliklardan ustun bo'lgan go'zallik manbai ekanligini tasdiqlaydi. Moddiy va ma'naviy dunyo - bu Xudoga ishora qiluvchi tasvirlar, ramzlar va belgilar (belgilar) tizimidir. Demak, moddiy olamda va inson qo'llarida yaratilgan barcha go'zal narsalar, shuningdek, og'zaki, musiqiy va tasviriy san'atlarning yorug'ligi, rangi va tasvirlari Xudoning tasvirlari va ramzlaridir.

Ushbu estetik kontseptsiya asosida tasviriy san'atning asosiy turlari rivojlandi - mozaika, fresk, piktogramma bilan bo'yash. Bu erda tejamkorlik va tejamkorlik rivojlanadi kanon, kompozitsiyani, raqamlar va yuzlarning turini, ranglar sxemasining asoslarini diktatsiya qilish. Kanon shuningdek tasvirning majoziy tuzilishini aniqladi. Masalan, Oranta turi (qo'llarini cho'zgan Xudoning onasi) tantanali va ulug'vorlik xususiyatlarini, go'dakning "Nozik" ga yopishib olgani bilan Xudoning onasi tasvirining turini oldindan belgilab qo'ygan - lirik chuqurlikdagi yozuv va boshqalar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Asqarov A. Eng qadimiy shahar.-T., "Ma'naviyat", 2001.
2. Axmedov B.A. Tarixdan saboqlar. T., 1994.
3. Фуломов Я.Ф. Исламов У., Асқаров А. Первобитаная культура и возникновение орошаемого земледелия в низовьях Зарафшана. Т., 1966.